

PRIFYSGOL
BANGOR
UNIVERSITY

DATGELU ER LLES Y CYHOEDD (CHWYTHU'R CHWIBAN)
POLISI A THREFNIADAU

Dyddiad	Pwrpas Cyhoeddi/Disgrifiad o'r Newid	Cwblhau AEC
8fed Mehefin 2015	Diwygio ac ailgyhoeddi – fersiwn 2	28ain Gorffennaf, 2015
16eg Gorffennaf, 2018	Diwygio ac ailgyhoeddi	

Swyddog Polisi	Uwch Swyddog sy'n Gyfrifol	Cymeradwywyd gan	Dyddiad
Pennaeth Llywodraethu a Chydymffurfio	Ysgrifennydd y Brifysgol	Grŵp Tasg Cydymffurfio	16eg Gorffennaf, 2018

Caiff y polisi hwn ei adolygu ymhen blwyddyn

POLISI

1. Rhagarweiniad

- 1.1 Mae Prifysgol Bangor wedi ymrwymo i'r safonau uchaf posib o ran didwylledd, gonestrwydd ac atebolrwydd ac mae'n ceisio gweithredu mewn modd cyfrifol, gan gymryd i ystyriaeth ofynion ei chyrrff cyllido a disgwyliadau'r Pwyllgor ar Safonau Bywyd Cyhoeddus. Yn unol â'r ymrwymiad hwnnw, anogir aelodau staff, myfyrwyr ac aelodau eraill y brifysgol sydd â phryderon difrifol am unrhyw agwedd ar ein gwaith i ddod ymlaen i leisio'r pryderon hynny.
- 1.2 Mae Deddf Datgelu er Lles y Cyhoedd 1998 yn rhoi amddiffyniad cyfreithiol i weithwyr sy'n datgelu gwybodaeth benodol er budd y cyhoedd. Disgwylir y bydd gweithiwr yn gwasanaethu ei gyflogwr yn ffyddlon ac na fydd yn datgelu gwybodaeth gyfrinachol ynghylch busnes y cyflogwr. Er hynny, mae'r polisi hwn yn caniatáu i aelodau'r Brifysgol siarad yn agored, a chodi ar lefel uchel unrhyw bryderon difrifol a all fod ganddynt yn glŷn â chamymarfer ymddangosiadol yn y Brifysgol heb ofni adwaith anffafriol neu ddial os ydynt yn gweithredu'n gyfreithlon, heb falais, ac er lles y cyhoedd.
- 1.3 Nid yw amddiffyniad o dan y ddeddf yn ymestyn i fyfyrwyr ac eraill nad ydynt yn gyflogedig gan y brifysgol. Er hynny, mae Prifysgol Bangor wedi ymrwymo i amddiffyn yr holl rai hynny sy'n codi pryderon er budd y cyhoedd. Yn ogystal â'r staff gall y polisi a'r drefn hon gael eu defnyddio gan aelodau eraill o'r brifysgol (fel y'u diffinnir yn yr Ordinadau), gan gynnwys aelodau'r Cyngor, aelodau'r Llys, a myfyrwyr.
- 1.4 Mae'r brifysgol yn ystyried ei bod yn rhesymol disgwyl i'r rhai hynny sydd â phryderon o'r fath i ddefnyddio'r drefn hon yn hytrach na lleisio eu cwynion y tu allan i'r sefydliad.

2. Amcanion a Rhychwant y Polisi hwn

- 2.1 Bwriad y polisi hwn yw cynnig ffyrdd i aelodau o'r brifysgol i godi pryderon difrifol, datgelu gwybodaeth o dan amgylchiadau y mae'r unigolyn yn credu sy'n dangos camymarfer, a derbyn adborth ar unrhyw gamau a gymerwyd. Mae hefyd yn creu mecanweithiau fel y gellir mynd â'r mater ymhellach os oes anfodlonrwydd ar ymateb y brifysgol.
- 2.2. Mae'r mathau o bryderon y bwriedir i'r Ddeddf ymdrin â hwy yn cynnwys:
  - troseddau - gall y rhain gynnwys camymarfer neu dwyll ariannol;
  - gweithgaredd troseddol mewn cadwyni cyflenwi;
  - methiant i gydymffurfio â rhwymedigaethau cyfreithiol; yn cynnwys torri siartr a statudau'r brifysgol, deddf elusennau neu reoliadau eraill;
  - aflwyddiannau cyfiawnder;
  - peryglu iechyd a diogelwch aelodau'r brifysgol neu'r gymuned leol;
  - niwed i'r amgylchedd;
  - unrhyw ymgais i gelu unrhyw un o'r uchod.

Nid yw'r rhestr hon i fod yn un gynhwysfawr, ac anogir aelodau'r brifysgol i ddefnyddio'r polisi hwn ar adegau pan gredant eu bod wedi darganfod camymarfer neu ymddygiad amhriodol.
- 2.3 Yn ogystal â'r polisi hwn, mae nifer o bolisiau a threfniadau eisoes yn eu lle yn y brifysgol gan gynnwys trefniadau achwyn, cwyno, aflonyddu a disgyblu. Bwriad y polisi 'chwythu chwiban' hwn yw delio â phryderon sydd er budd y cyhoedd, a gellir ymchwilio iddynt ar wahân (i ddechrau o leiaf), er y gall ymchwiliad i'r pryder a ddatgelir arwain at ddilyn y trefniadau eraill hyn.
- 2.4 Nid yw'r ddogfen hon yn sefydlu dull o gwestiynu penderfyniadau academiaidd, busnes neu ariannol a wnaed eisoes gan y brifysgol; nid yw chwaith yn darparu dull o ailystyried unrhyw faterion y deliwyd â hwy eisoes o dan drefniadau aflonyddu, cwyno neu ddisgyblu, neu faterion y dylid yn briodol eu hystyried o dan y trefniadau hynny; nid yw chwaith yn ymwneud â chamymarfer neu ddrwgweithredoedd myfyrwyr.

3. Dulliau diogelu

3.1 *Amddiffyn*

Lluniwyd y polisi hwn er mwyn amddiffyn aelodau o'r brifysgol sy'n lleisio pryder yn unol â'r drefn yn adran 4 isod ac sy'n gweithredu'n ddidwyll a chan gredu'n rhesymol bod y datgeliad yn tueddu i ddangos camymarfer.

3.2 *Cyfrinachedd*

Bydd y brifysgol yn trin pob datgeliad a wneir yn unol â'r polisi hwn mewn dull cyfrinachol a sensitif. Bydd yn ymdrechu felly i gadw'n gyfrinachol enw'r sawl sydd wedi lleisio'r pryder. Er hynny, rhaid sylweddoli y gall y broses ymchwilio ddatgelu ffynhonnell y wybodaeth ac y gall fod yn ofynnol i'r cwynwr gwreiddiol roi datganiad ffurfiol fel rhan o'r broses ymchwilio. Bydd y Brifysgol hefyd yn cymryd pob cam rhesymol i sicrhau na chaiff aelodau o'r brifysgol sydd wedi codi pryderon o dan y drefn hon eu herlid mewn unrhyw ffordd gan aelodau eraill o'r brifysgol. Caiff erlid neu drin aelod staff, myfyriwr neu aelod arall o'r brifysgol mewn ffordd andwyol, oherwydd bod yr unigolyn hwnnw wedi codi pryderon yn ddidwyll o dan y polisi hwn, ei drin fel trosedd ddisgyblaethol ddifrifol o dan drefniadau disgyblu'r brifysgol.

3.3 *Honiadau Dienw*

Mae'r polisi hwn yn annog aelodau'r brifysgol i roi eu henw wrth unrhyw ddatgeliadau a wneir ganddynt. Mae pryderon a fynegir yn ddienw yn llawer llai pwerus ond gall y brifysgol benderfynu eu hystyried.

Ymysg y ffactorau y bydd y brifysgol yn eu cymryd i ystyriaeth wrth ymarfer ei disgresiwn y mae:

- difrifoldeb y materion a godir;
- pa mor gredadwy yw'r pryder;
- y tebygolrwydd y bydd modd cadarnhau'r honiad trwy ffynonellau y gellir eu henwi.

3.4 *Honiadau di-sail*

Os na chaiff honiad a wnaed yn ddidwyll ei gadarnhau trwy ymchwiliad dilynol, ni fydd y brifysgol yn cymryd dim camau gweithredu yn erbyn y sawl a gododd y mater yn y lle cyntaf. Ond os yw unigolyn yn gwneud honiadau maleisus neu gynhennus, ac yn enwedig os yw'r unigolyn hwnnw yn dal ati i'w gwneud, gellir cymryd camau disgyblu.

TREFNIADAU

4. Trefn Gwneud Datgeliad

4.1 CAM 1: - *Pwynt Cyswllt Dechreuol*

Dylai unrhyw aelod o'r brifysgol sy'n dymuno defnyddio'r polisi hwn i wneud datgeliad adrodd am ei bryder i'r Swyddog Dynodedig. Swyddog Dynodedig Prifysgol Bangor yw Ysgrifennydd y Brifysgol.

Os yw'r datgeliad yn ymwneud ag Ysgrifennydd y Brifysgol yna dylid datgelu'r mater yn uniongyrchol i'r Is-ganghellor.

Os yw'r sawl sy'n dymuno mynegi ei bryder o'r farn ei bod yn amhriodol codi'r mater naill ai gydag Ysgrifennydd y Brifysgol neu'r Is-ganghellor, dylid adrodd am y pryder naill i Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio (os yw'r mater o fewn cylch gorchwyl y Pwyllgor) neu Gadeirydd y Cyngor. Maent trwy hyn yn dod yn swyddogion dynodedig o dan y drefn hon.

Os yw'r pryder yn ymwneud â chamymarfer ariannol, disgwylir i'r Swyddog Dynodedig weithredu drwy gydol yr amser gan ymgynghori'n agos â'r Is-ganghellor (fel Swyddog Cyfrifyddu'r Brifysgol).

Gall y Swyddog Dynodedig benodi rhywun a enwebir ganddo/ganddi i gyflawni Cam 2 isod lle mae'n briodol gwneud hynny.

4.2 CAM 2 - *Camau i'w cymryd gan y Swyddog Dynodedig*

Bydd y Swyddog Dynodedig yn ystyried y wybodaeth a gyflwynwyd ac yn penderfynu beth fydd ffurf yr ymchwiliad a gynhelir. Gallai hyn arwain at benderfyniad:

- i ymchwilio'n fewnol i'r mater.
- i gyfeirio'r mater at yr heddlu;
- i alw am ymchwiliad annibynnol;
- i ymchwilio trwy fwy nag un o'r dulliau hyn neu drwy ddulliau eraill;

O dan amgylchiadau eithriadol, gall y Swyddog Dynodedig benderfynu peidio ag ymchwilio na chymryd camau pellach. Mewn achos felly, hysbysir y cwynwr a'r Pwyllgor Archwilio, yn unol â'r trefniadau adrodd yn 5 isod.

Os penderfynir ymchwilio i'r mater yn fewnol, bydd y Swyddog Dynodedig yn penderfynu wedyn sut i wneud yn siŵr bod achos *prima facie* i'w ateb. Bydd yr ystyriaeth hon yn cynnwys penderfynu:

- pwy ddylai gynnal yr ymchwiliad;
- y drefn i'w dilyn;
- cwmpas yr adroddiad sy'n cynnwys y casgliadau;
- lle gellir dal y wybodaeth sy'n berthnasol i'r ymchwiliad, a diogelu'r wybodaeth (lle bo'n berthnasol).

Gall y Swyddog Dynodedig godi'r mater, yn anffurfiol, gyda Chyfarwyddwr Adnoddau Dynol er mwyn cael cyngor pellach cyn cynnal yr ymchwiliad.

4.3 CAM 3 - Ymchwiliad Mewnol

Ni fydd y sawl a dderbyniodd y gŵyn yn y lle cyntaf yn cynnal yr ymchwiliad ac fel arfer gofynnir i swyddog annibynnol arall yn y brifysgol gynnal yr ymchwiliad.

Bydd yn ofynnol i'r Swyddog Ymchwilio gynnal yr ymchwiliad mor sensitif a chyflym â phosib a chyflwyno adroddiad ysgrifenedig i'r Swyddog Dynodedig.

Ar ôl derbyn yr adroddiad hwn bydd y Swyddog Dynodedig yn penderfynu a oes angen i'r brifysgol gymryd camau pellach. Gallai hyn gynnwys dilyn prosesau mewnol eraill a sefydlwyd gan gynnwys trefniadau disgyblu neu achwyn, cynnal ymchwiliad arbennig neu benderfynu cyfeirio'r mater at awdurdod allanol (megis yr heddlu, HEFCW, neu gyrff eraill) i ymchwilio iddo ymhellach.

4.4 CAM 4 – Adborth

Bydd y swyddog dynodedig yn hysbysu'r aelod o'r brifysgol a fynegodd pryder mor fuan â phosib o'r camau gweithredu a gymerir, os o gwbl.

Bydd y Swyddog Dynodedig yn sicrhau hefyd bod yr unigolyn neu'r unigolion a gwnaed yr honiad dechreuol yn eu herbyn yn cael gwybod am yr honiad a'r dystiolaeth gefnogol ac yn cael cyfle i roi sylwadau cyn dirwyn unrhyw ymchwiliad i ben neu cyn cymryd camau pellach.

4.5 CAM 5 – Ail-wneud Datgeliadau

Os yw'r Swyddog Dynodedig wedi penderfynu na ddylid cymryd camau pellach, rhaid i'r unigolyn dan sylw gael ei hysbysu'n ysgrifenedig o'r rhesymau dros hyn a chael cyfle i ail-wneud y datgeliad i berson priodol arall (yr Adolygydd Dynodedig).

Y Swyddog Dynodedig:

Ysgrifennydd y Brifysgol neu'r Is-ganghellor
Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio
Cadeirydd y Cyngor

Yr Adolygydd Dynodedig:

Unrhyw Swyddog Dynodedig arall
Y Trysorydd
Y Trysorydd

Bydd gofyn i'r Adolygydd Dynodedig ystyried yr holl wybodaeth a gyflwynir, y trefniadau a ddilynwyd ar ôl i'r datgeliad dechreuol gael ei wneud a'r rhesymau a roddwyd dros beidio â chymryd camau pellach. Canlyniad yr ymchwiliad hwn fydd naill ai cadarnhau nad oes angen i'r brifysgol gymryd camau pellach neu fod galw am ymchwiliad pellach yn unol â'r trefniadau a amlinellir yng nghamau 2 a 3 uchod.

4.6 CAM 6 - Adolygiad Allanol

Os bydd unigolyn yn dal yn anfodlon ar ôl i'r holl drefniadau mewnol i ddelio â chwyn neu bryder gael eu dilyn i'r eithaf, gall ystyried a yw'n werth cyflwyno deiseb i'r Ymwelydd. Gellir gofyn i ysgrifennydd y brifysgol am wybodaeth ynghylch sut mae gwneud hyn.

Gall fod amgylchiadau lle nad yw aelodau o'r brifysgol yn teimlo'n abl i wneud datgeliad i'w cyflogwr. Gellir datgelu'n allanol i unigolion rhagnodedig. Rheoleiddwyr a chyrff proffesiynol yw'r rhain gan fwyaf ond maent yn cynnwys pobl a chyrff eraill megis aelodau seneddol. Mae'r unigolyn rhagnodedig perthnasol yn dibynnu ar bwnc y datgeliad a cheir rhestr gyflawn o bobl ragnodedig ar wefan y llywodraeth.

5. Adrodd Canlyniadau

Mae gofyn i unrhyw Swyddog Dynodedig y gwneir y datgeliad iddo/iddi baratoi adroddiad am y datgeliad a'r camau a gymerwyd o ganlyniad i hynny ac anfon hwnnw ymlaen at Ysgrifennydd y Brifysgol a fydd yn cadw'r holl adroddiadau o'r fath am gyfnod o dair blynedd o ddyddiad y datgeliad cychwynnol. Bydd Ysgrifennydd y Brifysgol yn sicrhau ym mhob achos fod adroddiad ar ganlyniad unrhyw ymchwiliad yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio er mwyn galluogi'r pwyllgor i fonitro effeithiolrwydd y drefn ddatgelu hon. Bydd adroddiadau o'r fath ar ffurf crynodeb fel arfer, ond os bydd y datgeliad yn ymwneud â materion o fewn cwmpas cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio, rhaid cyflwyno adroddiad llawn.

6. Camddefnyddio'r Polisi a'r Trefniadau

Fel yr amlinellwyd uchod, bydd y brifysgol yn amddiffyn aelodau staff ac unrhyw aelodau eraill o'r brifysgol yn erbyn unrhyw erlid o ganlyniad i ddefnydd priodol o'r trefniadau a amlinellir yn y polisi hwn. Er hynny, gellir diystyru honiadau dibwys, cynhennus neu faleisus a gall arwain at gymryd camau disgyblu priodol yn erbyn y datgelwr.

Fel rheol nid yw datgelu i'r cyfryngau o fewn cwmpas y polisi hwn. Yn ôl canllawiau a gyhoeddwyd gan yr Adran Busnes, Arloesi a Sgiliau, *"if a worker goes to the media, they can expect in most cases to lose their whistleblowing law rights."*